

Mlád'ata z české přírody

Malí chlupáčci

Text: Monika Tošenovská

Foto: Monika Tošenovská, Evžen Tošenovský, Jiří Míchal, Shutterstock

Dnes si povíme něco o rozmnožování a mláďatech „malých chlupáčků“ – tedy hmyzožravců, hlodavců a netopýrů. Jejich mláďata ale vlastně chlupáčci nejsou – rodí se holá a slepá. Často to jsou legrační růžová stvoření, která před osrstěním ani nepoznáte, k jakému druhu patří. Vyžadují oddanou péči svých matek, krmí se mateřským mlékem a jsou většinou chráněna bezpečným úkrytem. Samci se většinou účastní jen páření, péče o potomstvo ne.

Většina z těchto malých savců rodí velké počty mláďat. Mláďata rychle rostou a dospívají. Často se již příští rok mohou množit také. Každý druh má však rozmnožování i péči o mláďata jinak zajímavou. Pojďme se tedy společně podívat, čím mláďata se rodí podle úrody potravy, čím rodiče budují důmyslné hnízdo s únikovým východem navíc, čím samci jsou schopní krutě zabít mláďata své zvolené samice, aby mohli zplodit vlastní potomstvu, nebo která matka svá mláďata vodí na ocásku a která si mrňouska nosí na břiše...

TRPASLÍK MEZI SAVCI

Bělozubka nejmenší je nejmenší suchozemský savce vůbec. Váží max. 3 g a měří i s ocasem kolem 5 cm! Její mláďata jsou tedy opravdové miniatury. Přesto nemůžou své dětství strávit v bezpečí domova (přirozené skulině vycpané mechem – samy si nory nehrabou). Protože jsou bělozubky tak malinké, musí neustále běhat a hledat potravu (hmyz), aby doplňovaly energii spotřebovanou na zahřívání malinkého tělíčka. Mláďata tedy musí brát s sebou – ta se drží pomocí zoubků za chloupky na kořenu ocasu matky (a další se napojí stejně za svým sourozencem) v řadě za sebou, tzv. karavaně. To musejí být docela siláci, že?

BODLINÁČI

Rodí se ježci už s bodlinami? A jak to, že jim bodliny nepřekáží při rozmnožování? Mají to důmyslně zařízené! Samičky bodliny sklopí a přitisknou k tělu, aby samce při páření nepopíchaly. A mláďata rodí s bodlinkami ukrytými hluboko pod kůží. Během prvního dne se z kůže vynoří první řídké měkké bílé bodlinky, po několika dnech i tmavé. Po několika měsících jsou nahrazeny bodlinami dospělců. Matka malé ježky kojí a asi po měsíci je vezme ven a naučí je lovit hmyz. Po dalších deseti dnech se rodina rozpadá. Mláďata se rodí 2–10, ale mnohá bohužel nepřežijí první zimu.

BABIČKY NA RADY A HLÍDÁNÍ

Plši velcí prospí i sedm měsíců v roce, a tak si musí s rozmnožováním dost pospíšet. Už během vykrmování po zimním spánku se musí rozhodnout, jestli se tento rok rozmnoží už nebo ne. Plši totiž patří mezi druhy, jejichž rozmnožování je závislé na dostupnosti potravy. A jelikož duby a buky, jejich semena jsou jejich hlavní potravou, neplodí každý rok, nemnoží se ani plši každý rok. V některých semenných letech se pak naopak plši množí extrémně, když se sejdou plodné roky buků i dubů.

Plši rodí nejčastěji 4–6 mláďat, výjimečně až 11. Samice mláďata odchovávají v dutině stromů. Mladé samice někdy sdílí dutinu se svou matkou, která pomáhá s péčí o mláďata. Samice se obecně drží domovského okrsku, zatímco samci se šíří do okolních teritorií.

PODZEMNÍ TUNELÁŘI

Snad každé malé dítě ví, že krtci dělají hliněné hromádky – krtince. Většina dětí si ale také podle pohádek myslí, že krtci v hromádkách přímo bydlí. Tak tomu ale není. Krtinec je jen výstup na povrch země a vyhrnutí přebytečné hlíny ven z chodeb. Pod krtincem je velice složitý a důmyslný systém chodeb, které krtkům slouží především jako pasti na chytání hmyzu a žízá. Až ve spodní části, úplně bokem od krtince, často mezi kořeny stromů, se nachází spížirny a hnízdní komůrka. Tu samice vystýlá suchou trávou a listím a rodí do ní 4–7 slepých a holých mláďat velkých asi jako fazole. Stará se o ně sama, samec hned po páření odchází. Už za tři až pět týdnů mláďata prokouknou a začínají sama lovit. Dospívají do jednoho roku a rozmnožují se následující jaro.

STAROSTLIVÉ MAMINKY

Veverky rodí svá mláďata většinou v létě, ale mohou si i pospíšet a porodit už na konci února, a pak třeba stihnou ještě druhý vrh za rok. Mívají 3–5 mláďat. Ta se osrstí a otevřou oči asi po 4 týdnech a za další 2 týdny začínají chroupat pevnou stravu. Maminka je přesto ještě 2–4 další týdny kojí. Tatínek se navzdory příběhům v dětských knížkách vůbec o potomky nestará – se samicí tráví jen pár dní během páření. Maminka veverčata během odchovu několikrát přestěhuje do jiného hnízda kvůli bezpečnosti. Kulovitá hnízda spletená z větví navíc mají zezadu druhý tajný únikový východ, aby samice s mláďaty mohla utéct před případným predátorem vloupaným se do hnízda.

„RYCHLOMNOŽIČI“

Myš domácí a potkan obecný jsou již odedávna nejrozšířenějšími suchozemskými savci světa. Oba druhy žijí v blízkosti lidí v zastavěných oblastech. Jsou velice přizpůsobiví různým podmínkám. Samice rodí 4–12 mláďat v jednom vrhu po ani ne měsíční březosti a ročně může mít i pět vrhů! Mláďata navíc pohlavně dospívají už ve věku asi tří měsíců a mohou se začít také hned množit. Jedna samice tak může zplodit stovky potomků za rok! Kolonie jsou vlastně veliké rodiny vzájemně příbuzných členů, které rostou přímo geometrickou řadou. Což je pro lidi dost problematické, jelikož tito hlodavci nejen ničí lidské zásoby potravy, ale hlavně jsou přenašeči různých vážných nemocí – moru, tyfu a dalších. Velice zajímavé je, že mají schopnost skupinové kontroly množení – když velikost jejich populace přesáhne dostupné zdroje potravy, některé samice se stávají neplodné.

I další druhy hlodavců jsou velice přizpůsobivé různým podmínkám. Např. hraboši či myšice se navíc dokážou množit podle toho, jaké je v daném roce čekají podmínky! V některých letech se tedy množí mírně, zatímco jindy (např. při velkém množství potravy, po mírné zimě) dochází k jejich masivnímu namnožení – nastávají tzv. „myší roky“. To je pak problém především pro zemědělce, kterým hlodavci požírají úrodu (a tím pádem pak pro všechny obyvatele, protože výpěstků bude méně a podraží v obchodech). Zemědělci proto často na hlodavce nastražují různé jedy, což však bohužel ohrožuje také další živočichy krmící se hlodavci (např. draví ptáci, sovy, šelmy...). Navíc si tím travičí nepomůžou – vzápětí se na uvolněné území nasunou hlodavci z okolí a množí se dál.

Zajímavým momentem v rozmnožování hlodavců je docela častá situace, kdy samec zakousne ihned po porodu mláďata, která nejsou jeho – zajistí si tak brzké oplodnění samice a porození vlastních mláďat.

PRCCI V „NOSÍTKU“ PŘI LETU A PAK TULÍCÍ SE VE „ŠKOLKÁCH“

Netopýří čas lásky přichází na podzim. Je to docela náročné období – netopýři se páří, zároveň se vykrmují na zimní spánek a přesouvají se na zimoviště. Vydutný zimní odpočinek jim tedy přijde vhod. Dokonce i oplodněné samičky si vydutně odpočinou a nevyčerpávají své tělo vývinem mláďat – dokážou vývin plodu pozastavit až do jara! Říká se tomu „utajená březost“. Samice se pak na jaře musí pořádně vykrmit a přeletět do samičí letní kolonie. V červnu až červenci každá porodí jedno, výjimečně dvě mláďata. Mláďe zpočátku saje mateřské mléko, a protože matka odlétá krmít se ven z úkrytu, musí se mláďe držet na břiše samice přisáté k její bradavce. Později, když roste, nechává ho matka v kolonii ostatních mláďat a několika samic (ty se střídají v krmení se) – v jakési „školce“, kde se spolu tulí a zahřívají.

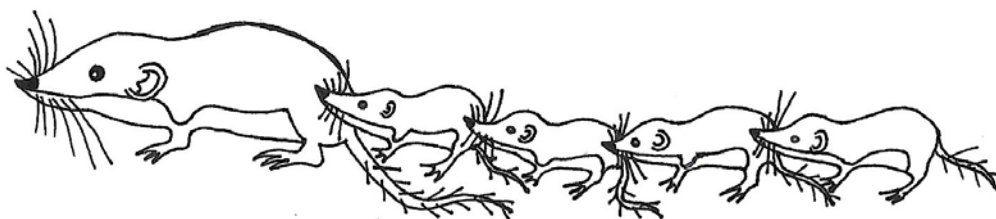
Pozorování

Fascinují vás tajemní netopýři a chtěli byste se o nich dozvědět více nebo je dokonce vidět na vlastní oči zblízka? Mohli byste si možná pohladit jejich heboučkový kožíšek a vyzkoušet si je hledat jako vědci pomocí speciální techniky. Jen letos jste to už možná prošvihli. Příště si stačí závěr prázdnin zpestřit účastí na některé z Netopýřích nocí (<https://www.netopyrinoc.cz>), které se konají koncem srpna a v září po celé ČR. Ale pokud jste letos nestihli, nevadí! Můžete poprosit svou paní učitelku/svého pana učitele, ať vám objedná netopýří program do školy na www.ceson.org. Navíc nadcházející říjen je měsícem jejich vykrmování se před hibernací a zároveň měsícem lásky, a tak netopýry můžeme často vidět už při stmívání poletovat nad našimi hlavami, a ti s bystrými ušima je snad i uslyší, jak „zpívají“ při námluvách. Vydejte se tedy na podvečerní procházku někam k vodě, do lesa, do parku či jen tak mezi paneláky. Tam všude tyhle noční letce potkáte. Napište nám o svých zážitcích z takové vycházky, netopýřího programu nebo, pokud jste už letos stihli, z účasti na Netopýřích noci. A jestli byste se s netopýry chtěli skamarádit a prožít s nimi i celý hravý a badatelský rok, jsou pro vás stvořené stránky <https://napude.sousednetopyr.cz/hrajte-si-s-netopyry/netopyri-rok-plny-zazitku/10-2/> ©

Úkol v časopise

Najděte 7 rozdílů mezi obrázky rodinek bělozubek.

Tvoření

Chtěli byste malým chlupáčkům pomoci přečkat náročnou zimu? Připravte na zahradě či někde v přírodě hromadu z větví a listů a označte ji jako domov pro ježky, ať ji nikdo cizí nespálí. Nebo si přímo vyrobte ježkovník! Návod najdete třeba zde: <https://ekoskola.cz/wp-content/uploads/2023/03/Navod-na-zalozeni-jezkovniku.pdf>

Vyrobít můžete také netopýří budku. Informace k výrobě i vhodnému postupu vyvěšení najdete na <https://www.veronica.cz/budky-pro-netopyry>. Nebo vytvořte a průběžně čistěte a doplňujte vhodným krmením krmítko pro veverky v zahradě či parku. Vzor a potřebné informace naleznete třeba zde <https://www.vybavzahradu.cz/produkt/zelena-domcnost-krmitko-pro-veverky-1380648/>.

